

**Ustalenia
Komisarza Wyborczego w Krakowie
z dnia 12 listopada 2015 r.**

**określające zasady działania
Miejskiej oraz Obwodowych Komisji do Spraw Referendum
w zakresie przygotowania i przeprowadzenia głosowania oraz ustalenia
wyniku referendum gminnego w sprawie odwołania Burmistrza Miasta
Chrzanowa, zarządzonego na dzień 13 grudnia 2015 r.**

Ustalenia
Komisarza Wyborczego w Krakowie
z dnia 12 listopada 2015 r.
określające zasady działania Miejskiej oraz Obwodowych Komisji do
Spraw Referendum w zakresie przygotowania i przeprowadzenia
głosowania oraz ustalenia wyniku referendum gminnego w sprawie
odwołania Burmistrza Miasta Chrzanowa, zarządzonego na dzień
13 grudnia 2015 r.

Ilekcroć w niniejszych ustaleniach jest mowa o:

- ustawie o referendum - należy przez to rozumieć ustawę z dnia 15 września 2000 r. o referendum lokalnym (t. j. Dz. U. z 2013 r. poz. 706, z 2014 r. poz. 1871, z 2015 r. poz. 1045),
- Kodeksie wyborczym - należy przez to rozumieć ustawę z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy (Dz. U. Nr 21, poz. 112, Nr 94, poz. 550, Nr 102, poz. 588, Nr 134, poz. 777, Nr 147, poz. 881, Nr 149, poz. 889, Nr 171, poz. 1016 i Nr 217, poz. 1281, z 2012 r. poz. 849, 951 i 1529, z 2014 r. poz. 179, 180 i 1072 oraz z 2015 r. poz. 1043, 1044 i 1045).

I. ZADANIA PRZED DNIEM GŁOSOWANIA

1. **Członkowie komisji do spraw referendum (miejskiej i obwodowych)** otrzymują od Komisarza Wyborczego dokument potwierdzający członkostwo w komisji.

Członkom komisji przysługuje zryczałtowana dieta za czas związany z przeprowadzeniem głosowania i ustaleniem wyniku głosowania i wyniku referendum - art. 154 § 1 pkt 2 Kodeksu wyborczego.

Ponadto zgodnie z art. 154 § 5 Kodeksu wyborczego - członkowie komisji korzystają z ochrony prawnej przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych i ponoszą odpowiedzialność jak funkcjonariusze publiczni.

2. **Komisje (miejska oraz obwodowe)** podejmują działania niezwłocznie po ich powołaniu przez Komisarza Wyborczego.

Pierwsze posiedzenie Miejskiej i Obwodowych Komisji organizuje z upoważnienia Komisarza Wyborczego Burmistrz Miasta Chrzanowa.

Na pierwszym posiedzeniu komisje wybierają ze swego składu przewodniczącego i zastępcę przewodniczącego komisji podejmując w tym zakresie stosowne uchwały.

Tryb wyboru określa regulamin terytorialnych i regulamin obwodowych komisji - uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 4 września 2006 r. w sprawie regulaminów terytorialnych i obwodowych komisji w sprawie regulaminów terytorialnych i obwodowych komisji wyborczych powołanych do przeprowadzenia wyborów do rad gmin, rad powiatów i sejmików wojewodztw (M.P. z 2006 r., Nr 61, poz. 642).

Po ukonstytuowaniu się komisja podaje do publicznej wiadomości informację o swoim składzie z uwzględnieniem pełnionych funkcji. Informację o składzie komisji wywiesza się w lokalu komisji.

Od momentu wyboru pracami komisji kieruje jej Przewodniczący, a w razie nieobecności Przewodniczącego jego obowiązki pełni Zastępca Przewodniczącego.

3. **Lokale obwodowych komisji do spraw referendum** przygotowują i wyposażają służby Burmistrza Miasta Chrzanowa

- 1) Lokal obwodowej komisji do spraw referendum powinien zostać wyposażony w godło państwowe, urnę, miejsca zapewniające tajność głosowania zaopatrzone w przybory do pisania oraz stół, przy którym zasiada obwodowa komisja do spraw referendum.
- 2) W terminie uzgodnionym z urzędnikiem wyborczym gminy Chrzanów, nie później jednak niż w przeddzień referendum, komisja skontroluje stan wyposażenia lokalu oraz oznakowania budynku, w którym odbędzie się głosowanie. O stwierdzonych brakach lub nieprawidłowościach komisja zawiadamia urzędnika wyborczego, a następnie sprawdza, czy zostały one usunięte.
- 3) Komisja właściwa dla lokalu dostosowanego do potrzeb osób niepełnosprawnych biorących udział w referendum sprawdza, nie później niż na 1 dzień przed dniem referendum, czy lokal oraz elementy jego wyposażenia, spełniają warunki, o których mowa w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 29 lipca 2011 r. w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 158, poz. 938).
O stwierdzonych niezgodnościach komisja niezwłocznie powiadamia urzędnika wyborczego, a następnie sprawdza, w przeddzień referendum, czy zostały one usunięte.
- 4) W lokalu komisji w dniu referendum winny znaleźć się również urzędowe obwieszczenia i informacje:
 - postanowienie Komisarza Wyborczego o przeprowadzeniu referendum,
 - informacja o numerach i granicach obwodów głosowania oraz o siedzibach obwodowych komisji do spraw referendum,
 - informacja o sposobie głosowania i warunkach ważności głosu,
 - informacja o składzie komisji i pełnionych w niej funkcjach.

Obwieszczenia i informacje powinny być dodatkowo umieszczone na wysokości umożliwiającej ich odczytanie przez wyborców niepełnosprawnych o ograniczonej sprawności ruchowej (art. 37c § 1 Kodeksu wyborczego).

- 5) Komisja powinna mieć w swojej siedzibie zapewniony dostęp do telefonu oraz znać numery telefonów, służb porządkowych oraz numery telefonów pod którymi dyżur pełnić będą w dniu referendum: Miejska Komisja d/s Referendum w Chrzanowie, pracownicy Urzędu Miejskiego w Chrzanowie (w tym ewidencja ludności), Komisarz Wyborczy w Krakowie i pracownicy Delegatury Krajowego Biura Wyborczego w Krakowie.
- 6) W lokalu głosowania oraz na terenie budynku (wewnątrz i na zewnątrz), w którym mieści się ten lokal, nie mogą być umieszczone hasła, napisy lub ulotki oraz inne materiały o charakterze agitacyjnym (art. 107 § 2 Kodeksu wyborczego).
Kontroli w tym zakresie komisja dokonuje bezpośrednio przed dniem głosowania oraz ponownie przed rozpoczęciem głosowania, a także — w razie potrzeby — w trakcie głosowania.
W razie umieszczenia takich materiałów komisja usuwa je; w przypadku gdyby usunięcie ich przez komisję we własnym zakresie nie było możliwe, zwraca się ona o pomoc do urzędnika wyborczego.
- 7) Komisja opuszczając lokal w przeddzień głosowania umieszcza na zewnątrz informację o godzinie przybycia do lokalu w dniu głosowania. Informacja ta jest

potrzebna mężom zaufania – mogą oni być obecni przy pracy komisji od momentu jej przybycia do lokalu.

4. Szkolenia Miejskiej i Obwodowych Komisji do Spraw Referendum

Komisarz Wyborczy w Krakowie przeprowadzi szkolenie pełnych składów Miejskiej i Obwodowych Komisji do Spraw Referendum.

Tematyka szkolenia obejmować będzie:

- prawa i obowiązki członków komisji,
- przeprowadzenie głosowania w obwodzie oraz sporządzenie protokołu głosowania,
- ustalenie przez Miejską Komisję do Spraw Referendum wyniku referendum,
- postępowanie z dokumentacją referendalną,
- organizację pracy Urzędu Miejskiego (w tym pracownika działu ewidencji ludności), Komisarza Wyborczego i Delegatury Krajowego Biura Wyborczego w dniu referendum.

Komisarz Wyborczy przekaze:

1) Miejskiej Komisji do spraw Referendum

- formularze protokołu wyniku referendum gminnego,

2) obwodowym komisjom do spraw referendum:

- protokoły przyjęcia i przeliczenia kart do głosowania,
- formularze protokołu głosowania w obwodzie,
- nakładki na karty do głosowania sporządzone w alfabecie Braille'a dla przeprowadzenia głosowania w sprawie odwołania Burmistrza Miasta Chrzanowa,

3) Komisarz przekaze również karty do głosowania, które będą przechowywane (wraz z pozostałymi dokumentami przekazanymi przez Komisarza) w sposób uzgodniony z Miejską Komisją i Urzędnikiem Wyborczym gminy Chrzanów. Każda obwodowa komisja do spraw referendum, po otrzymaniu kart do głosowania, zobowiązana jest dokładnie przeliczyć karty i sprawdzić poprawność ich wykonania. Z przeliczenia kart sporządza się w 3 egzemplarzach protokół wstępnego otrzymania i przeliczenia (jeden egz. dla obwodowej komisji, drugi dla Komisarza Wyborczego, trzeci dla Miejskiej Komisji).

Za zabezpieczenie dokumentów do dnia referendum odpowiada Burmistrz Miasta Chrzanowa.

5. Miejska Komisja do Spraw Referendum

Przewodniczący Komisji zwołuje jej posiedzenie poświęcone:

- ustaleniu planu prac wykonywanych w dniu poprzedzającym głosowanie i w dniu głosowania (dyżury),
- współpracy z Urzędem Miejskim w zakresie organizacyjno-technicznego zabezpieczenia prac związanych z obsługą komisji, w tym sposobem przekazania materiałów i formularzy protokołów oraz pieczęci komisji,
- współpracy ze służbami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo i ład publiczny,
- ustaleniu sposobu dostarczenia Komisarzowi Wyborczemu oraz Wojewodzie dokumentów z referendum.

6. Obwodowe Komisje do Spraw Referendum

Przewodniczący zwołuje posiedzenie komisji poświęcone:

- odebraniu lokalu głosowania,
- organizacji pracy w przeddzień i w dniu głosowania,
- ustaleniu szczegółowej organizacji pracy (dyżury) w dniu głosowania,

- ustaleniu sposobu dostarczenia protokołu głosowania w obwodzie do siedziby Miejskiej Komisji do Spraw Referendum

7. Przed dniem głosowania obwodowe komisje do spraw referendum zobowiązane są odebrać:

- lokal, w którym odbędzie się głosowanie w dniu referendum,
- karty do głosowania,
- spis osób uprawnionych do udziału w referendum,
- nakładkę na spis uprawnionych do udziału w referendum,
- wykaz udzielonych pełnomocnictw do głosowania (jeżeli wykaz został sporządzony dla danego obwodu),
- formularze protokołu głosowania w obwodzie,
- pieczęć komisji,
- identyfikatory dla członków komisji i dla mężów zaufania,
- inne materiały biurowe.

Do wykonania powyższych zadań komisja wyznacza co najmniej trzy osoby ze swego składu, przy czym jedną z nich musi być przewodniczący komisji lub jego zastępca.

Członkowie komisji dokładnie sprawdzają:

- czy paczki z kartami od chwili ich odbioru od Komisarza Wyborczego pozostały nienaruszone,
- czy przekazano właściwy spis osób uprawnionych do udziału w referendum,
- czy przekazano wykaz udzielonych pełnomocnictw,
- czy przekazano właściwą pieczęć komisji.

Odbiór dokumentów potwierdza się na piśmie, wymieniając ich rodzaj i ilość, w tym liczbę otrzymanych kart do głosowania. Protokół odbioru otrzymuje organ przekazujący, a jego kopię włącza się do dokumentacji komisji.

II. ZADANIA KOMISJI W DNIU GŁOSOWANIA PRZED OTWARCIEM LOKALU

8. Miejska Komisja do Spraw Referendum zbiera się w swojej siedzibie nie później niż o godz. 6⁰⁰ i czuwa do czasu zamknięcia lokali głosowania nad postępowaniem prac wykonywanych przez obwodowe komisje.

9. Obwodowe Komisje do Spraw Referendum w dniu głosowania zbierają się w lokalach głosowania w możliwie pełnym składzie, z udziałem przewodniczącego komisji lub jego zastępcy, na tyle wcześnie, aby wykonać wszystkie czynności związane z przygotowaniem głosowania, lecz nie później niż o godz. 6⁰⁰.

10. Przed rozpoczęciem głosowania obwodowa komisja (w możliwie pełnym składzie):

- 1) sprawdza dostarczone jej materiały,
- 2) sprawdza pieczęć komisji,
- 3) przelicza karty do głosowania i ustaloną ostatecznie liczbę otrzymanych kart wpisuje w protokole przeliczenia i przyjęcia kart do głosowania (3 egz.),
- 4) zgodnie z art. 53 ust. 5 ustawy o referendum lokalnym obwodowa komisja do spraw referendum wydając kartę do głosowania opatruje ją własną pieczęcią w miejscu na niej oznaczonym. Niemniej jednak obwodowa komisja do spraw referendum może podjąć decyzję o wcześniejszym ostemplowaniu kart do głosowania – przed rozpoczęciem głosowania - powiadamiając o swojej decyzji mężów zaufania w obwodzie. Potrzebę ostemplowania kart przed rozpoczęciem głosowania komisja może uzasadnić względami praktycznymi, bowiem pieczętowanie kart w czasie głosowania rodzi niebezpieczeństwo pomyłek, dezorganizuje pracę komisji i opóźnia przebieg głosowania, może prowadzić do zagubienia pieczęci,

- 5) w przypadku podjęcia decyzji o wcześniejszym ostemplowaniu kart do głosowania, komisja pieczętuje karty do głosowania - w miejscu na karcie do tego przeznaczonym - swoją pieczęcią.
Zaleca się ostemplowanie wszystkich kart do głosowania przed otwarciem lokalu, tj. przed godziną 7⁰⁰. W razie niemożności wykonania tej czynności przed rozpoczęciem głosowania należy ostemplować karty bezpośrednio po godzinie 7⁰⁰. Po ostemplowaniu wszystkich kart należy je wraz z pieczęcią komisji odpowiednio zabezpieczyć;
- 6) rozkłada spis osób uprawnionych do udziału w referendum oraz jeżeli został sporządzony, wykaz udzielonych pełnomocnictw,
- 7) układa karty do głosowania,
- 8) sprawdza, czy w lokalu głosowania na widocznym miejscu wywieszono są właściwe urzędowe obwieszczenia i informacje, o których mowa w punkcie 3 niniejszych ustaleń,
- 9) sprawdza, czy w lokalu oraz wewnątrz i na zewnątrz budynku, w którym mieści się lokal, nie znajdują się elementy służące prowadzeniu kampanii referendalnej (plakaty, ulotki, napisy) i usuwa je, w przypadku gdyby komisja nie mogła tego uczynić sama, zwraca się o pomoc do Urzędu Miejskiego, kontrolę w tym zakresie należy przeprowadzać również w toku głosowania,
- 10) sprawdza, czy urna jest pusta, a następnie zamyka ją i opieczętowuje, urna powinna być ustawiona w takim miejscu, by była przez cały czas głosowania widoczna dla członków komisji i mężów zaufania; ponadto możliwe jest wyznaczenie członków komisji, którzy rotacyjnie będą czuwać przy urnie.

III. ZADANIA OBOWODOWYCH KOMISJI W TRAKCIE GŁOSOWANIA

11. Komisja obwodowa otwiera lokal punktualnie o godzinie 7⁰⁰.

Od chwili rozpoczęcia głosowania do czasu jego zakończenia komisja wykonuje swoje zadania w składzie co najmniej trzech członków komisji, w tym zawsze z udziałem przewodniczącego komisji bądź jego zastępcy (art. 42 § 3 Kodeksu wyborczego). Wymóg obecności co najmniej 3 osób z komisji oznacza stałe przebywanie takiej liczby członków w pomieszczeniu, w którym znajduje się urna.

Podczas głosowania przewodniczący komisji odpowiada za utrzymanie porządku i spokoju, czuwa nad przestrzeganiem tajności głosowania, przestrzeganiem zakazu prowadzenia w lokalu i na terenie budynku, w którym lokal ten się znajduje w jakiegokolwiek formy agitacji referendalnej (art. 107 § 2 Kodeksu wyborczego) i przestrzeganiem właściwego toku czynności podczas głosowania.

Ma prawo zażądać opuszczenia lokalu przez osoby naruszające porządek i spokój (art. 49 § 2 Kodeksu wyborczego), a w razie potrzeby zwrócić się do komendanta właściwego miejscowo komisariatu Policji o zapewnienie koniecznej pomocy (art. 49 § 3 Kodeksu wyborczego).

Przypadki zakłócenia głosowania odnotowuje się w punkcie 19 protokołu głosowania w obwodzie.

12. Przed wydaniem karty do głosowania komisja:

- 1) sprawdza tożsamość osoby przybyłej do lokalu na podstawie dowodu osobistego lub innego dokumentu z fotografią (art. 52 § 1 Kodeksu wyborczego);
- 2) ustala, czy osoba ta jest uprawniona do głosowania w tym obwodzie, przez sprawdzenie, czy jej nazwisko jest ujęte w spisie osób uprawnionych do udziału w referendum;

Komisja wyznaczona do głosowania korespondencyjnego sprawdza ponadto, czy w rubryce spisu „Uwagi” odpowiadającej nazwisku danej osoby przybyłej do lokalu nie jest umieszczona informacja o wysłaniu do niej pakietu referendalnego.

W przypadku umieszczenia takiej informacji komisja odmawia wydania karty do głosowania.

Jeżeli osoba głosująca poinformuje komisję, że nie otrzymała pakietu referendalnego, wówczas przewodniczący komisji lub jego zastępca telefonicznie potwierdza w dziale ewidencji ludności Urzędu Miejskiego, czy urząd posiada informację o nedoręczeniu tej osobie pakietu. W przypadku potwierdzenia przez Urząd nedoręczenia pakietu, przewodniczący lub jego zastępca skreśla adnotację w spisie o wysłaniu pakietu, w to miejsce wpisuje adnotację „pakiet nedoręczony” i opatruje ją parafą, a komisja wydaje osobie przybyłej do lokalu kartę do głosowania.

13. W dniu głosowania osoba nie wpisana do spisu zostanie przez komisję dopisana do spisu osób uprawnionych do udziału w referendum i dopuszczona do udziału w głosowaniu, jeżeli:

- udokumentuje, iż stale zamieszkuje na terenie danego obwodu głosowania, a dyżurujący pracownik działu ewidencji ludności Urzędu Miejskiego potwierdzi, że osoba ta jest wpisana do rejestru wyborców w gminie Chrzanów (art. 51 § 2 pkt 2 Kodeksu wyborczego). Komisja na powyższą okoliczność sporządza notatkę dołączając ją do spisu osób uprawnionych do udziału w referendum
- osoba skreślona ze spisu dla danego obwodu głosowania w związku z wpisaniem tej osoby do spisu wyborców w obwodzie odrębnym udokumentuje, iż opuściła tę jednostkę przed dniem głosowania (np. przedstawi wypis ze szpitala).

Komisja nie jest uprawniona do dokonywania jakichkolwiek innych zmian w spisie osób uprawnionych do głosowania.

14. Wyborcy wydaje się jedną kartę do głosowania dla przeprowadzenia głosowania w sprawie odwołania Burmistrza Miasta Chrzanowa.

Komisja odmawia ponownego wydania karty niezależnie od przyczyn tego żądania. Przy wydawaniu kart do głosowania komisja sprawdza, czy wydawane karty są ostemplowane jej pieczęcią.

Ponadto komisja zwraca uwagę, by głosujący potwierdził fakt otrzymania kart własnoręcznym podpisem, w przewidzianej na to rubryce spisu. W przypadku odmowy złożenia podpisu wydający kartę członek komisji w rubryce spisu „Uwagi” czyni adnotację „odmowa podpisu” i opatruje ją czytelnym podpisem.

Przy czynności potwierdzania przez osoby głosujące otrzymania karty członkowie komisji winni zwracać uwagę, czy podpisy składane były w miejscach (w linii) odpowiadających nazwiskom głosujących.

Możliwe jest składanie podpisu bez odwracania spisu.

15. Komisja, w której osoba niepełnosprawna, uprawniona do udziału w referendum zgłosi zamiar głosowania przy użyciu nakładki na kartę do głosowania sporządzonej w alfabecie Braille’a, wraz z kartą do głosowania wydaje tej osobie nakładkę na kartę.

Komisja zwraca uwagę, aby osoba niepełnosprawna wraz z kartą nie wrzuciła nakładki na kartę do urny. Nakładkę, po wrzuceniu karty do urny, należy zwrócić komisji.

16. Na prośbę osoby niepełnosprawnej członkowie komisji są obowiązani wyjaśnić jej sposób głosowania w referendum oraz warunki ważności głosu, zgodnie z informacją umieszczoną na karcie do głosowania.

- 17. W czasie głosowania komisja zwraca uwagę, by uprawnieni głosowali osobiście** i w taki sposób, aby nienaruszona została tajność głosowania, a także aby głosowanie nie zostało wykorzystane przez głosujących do prowadzenia agitacji referendalnej. Karta do głosowania powinna być wrzucana do urny w taki sposób, aby strona zadrukowana była niewidoczna (art. 52 § 7 Kodeksu wyborczego). Niedopuszczalne jest głosowanie za członka rodziny lub za inną osobę.

Osobie niepełnosprawnej na jej prośbę, może pomagać inny głosujący, jednakże pomoc ta może mieć tylko charakter techniczny, nie może ona polegać na sugerowaniu sposobu głosowania lub na głosowaniu w zastępstwie tej osoby; dopuszczalne jest natomiast, aby na życzenie osoby niepełnosprawnej w pomieszczeniu za zasłoną przebywała osoba udzielająca pomocy. Pomocy w głosowaniu nie może udzielać członek komisji ani mąż zaufania (art. 53 Kodeksu wyborczego).

18. Głosowanie przez pełnomocnika

- 1) Komisja dopuszcza do głosowania również osoby posiadające pełnomocnictwo do głosowania w imieniu osoby uprawnionej ujętej w spisie.
Osoba, która udzieliła pełnomocnictwa do głosowania w jej imieniu, może w dniu referendum doręczyć komisji oświadczenie o cofnięciu pełnomocnictwa, a także głosować osobiście, jeżeli nie głosował jeszcze w jej imieniu pełnomocnik. Głosowanie osobiste powoduje wygaśnięcie pełnomocnictwa do głosowania.
- 2) Komisja nie dopuści natomiast do głosowania osoby, której pełnomocnik wziął udział w głosowaniu w jej imieniu wcześniej.
Również złożenie oświadczenia o cofnięciu pełnomocnictwa jest w takiej sytuacji bezskuteczne.
Fakt cofnięcia lub wygaśnięcia pełnomocnictwa do głosowania komisja obowiązana jest odnotować w spisie osób uprawnionych oraz na otrzymanej wraz ze spisem liście osób, które udzieliły pełnomocnictwa do głosowania w ich imieniu.
- 3) Pełnomocnik przed przystąpieniem do głosowania okazuje swój dowód osobisty lub inny dokument z fotografią oraz akt pełnomocnictwa sporządzony przez Burmistrza lub pracownika Urzędu Miejskiego działającego z upoważnienia Burmistrza.
Przed wydaniem karty do głosowania komisja sprawdza w spisie, czy osoba, która udzieliła pełnomocnictwa, jest ujęta w spisie, a także czy nie głosowała wcześniej osobiście oraz czy w spisie nie odnotowano, że pełnomocnictwo wygasło z innej przyczyny lub zostało cofnięte.

Jeżeli osoba, która udzieliła pełnomocnictwa, nie jest ujęta w spisie, komisja jest obowiązana wyjaśnić telefonicznie w dziale ewidencji ludności urzędu gminy przyczynę nieumieszczenia jej w spisie.
- 4) Komisja odmawia wydania pełnomocnikowi karty do głosowania i zatrzymuje akt pełnomocnictwa do głosowania w przypadku wcześniejszego głosowania osobistego osoby udzielającej pełnomocnictwa, wygaśnięcia pełnomocnictwa z innej przyczyny lub cofnięcia pełnomocnictwa.
- 5) Po stwierdzeniu, że udzielający pełnomocnictwa nie głosował osobiście, pełnomocnictwo nie wygasło z innej przyczyny i nie zostało cofnięte, komisja odnotowuje nazwisko i imię (imiona) pełnomocnika w spisie w rubryce „Uwagi” odpowiadającej pozycji, pod którą umieszczono nazwisko osoby udzielającej pełnomocnictwa, wraz z oznaczeniem „pełnomocnik”, akt pełnomocnictwa do głosowania załącza do spisu i wydaje pełnomocnikowi kartę do głosowania.

- 6) Komisja odnotowuje fakt głosowania przez pełnomocnika na otrzymanej wraz ze spisem, liście osób, którzy udzielili pełnomocnictwa do głosowania w ich imieniu. Pełnomocnik potwierdza otrzymanie karty do głosowania własnym czytelnym podpisem w rubryce spisu przeznaczony na potwierdzenie otrzymania karty do głosowania przez osobę udzielającą pełnomocnictwa do głosowania.

19. **Głosowanie korespondencyjne**

W obwodowych komisjach do spraw referendum (Nr 12, 14, 15, 16, 17 i 21 w Chrzanowie) wyznaczonych do głosowania korespondencyjnego, komisje przeprowadzają głosowanie korespondencyjne postępując w sposób określony w uchwale Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 22 grudnia 2014 r. w sprawie sposobu postępowania z kopertami zwrotnymi i pakietami wyborczymi w głosowaniu korespondencyjnym w kraju (Dz. U. z 2015 r. poz. 37).

Komisja w trakcie przeprowadzania głosowania, na bieżąco ustala:

- 1) liczbę otrzymanych kopert zwrotnych;
- 2) liczbę kopert zwrotnych, w których nie było oświadczenia o osobistym i tajnym oddaniu głosu;
- 3) liczbę kopert zwrotnych, w których oświadczenie o osobistym i tajnym oddaniu głosu nie było podpisane przez osobę uprawnioną;
- 4) liczbę kopert zwrotnych, w których nie było koperty na kartę do głosowania;
- 5) liczbę kopert zwrotnych, w których znajdowała się niezaklejona koperta na kartę do głosowania;
- 6) liczbę kopert na kartę do głosowania wrzuconych do urny.

W przypadku gdy informacje z pkt 2-5 dotyczą jednej koperty zwrotnej, należy je uwzględnić w każdym z tych punktów.

Dane, o których mowa, należy zapisać na arkuszu pomocniczym prowadzonym przez wskazanego członka komisji pod nadzorem przewodniczącego lub zastępcy przewodniczącego komisji.

20. **Głosowania nie wolno przerywać**, chyba że w wyniku nadzwyczajnych wydarzeń zostanie ono przejściowo lub trwale uniemożliwione. Przez nadzwyczajne wydarzenie należy rozumieć takie, które realnie uniemożliwia głosowanie. Zarządzenie o przerwie w głosowaniu, jego przedłużeniu lub odroczeniu komisja bezzwłocznie podaje do publicznej wiadomości. Uchwałę w tej sprawie przesyła się Miejskiej Komisji do Spraw Referendum i Komisarzowi Wyborczemu (art. 47 § 1 i 2 Kodeksu wyborczego).

21. **Mężowie zaufania**

Zgodnie z art. 51 ustawy o referendum zarówno organ wykonawczy (Burmistrz Miasta Chrzanowa) jak i organ uchwałodawczy (Rada Miejska w Chrzanowie) mogą wyznaczyć do Miejskiej i każdej z 31 Obwodowych Komisji po jednym mężu zaufania, którzy reprezentują ich interesy w czasie głosowania i ustalania wyników głosowania oraz ustalania wyniku referendum.

Mężowie zaufania muszą przedstawić komisji zaświadczenie podpisane przez Burmistrza Miasta Chrzanowa lub przez Przewodniczącego Rady Miejskiej w Chrzanowie.

Do ustalenia treści zaświadczenia o wyznaczeniu męża zaufania można się odpowiednio posługiwać wzorem określonym w uchwale PKW z dnia 11 sierpnia 2014 r. w sprawie wzoru zaświadczenia dla męża zaufania wyznaczonego do obwodowej komisji wyborczej w wyborach do organów jednostek samorządu terytorialnego (M. P. poz. 701).

Mąż zaufania powinien posiadać identyfikator, na którym może się tylko znaleźć imię i nazwisko oraz wskazanie organu, który wyznaczył go do tej funkcji. Identyfikatory nie mogą zawierać elementów kampanii referendalnej.

Mężowie zaufania mają prawo obserwować wszystkie czynności komisji zarówno przed rozpoczęciem głosowania, w trakcie jego trwania oraz po jego zakończeniu, rejestrować czynności obwodowej komisji przed otwarciem lokalu dla głosujących oraz po jego zamknięciu.

Mężom zaufania przysługuje prawo wniesienia do protokołu głosowania i wyniku referendum uwag z wymienieniem konkretnych zarzutów (art. 51 oraz art. 59 ust 4 ustawy o referendum). Komisje mają obowiązek się do nich ustosunkować.

Mężowie nie mogą natomiast wykonywać żadnych czynności członka komisji, udzielać osobom głosującym pomocy w czasie głosowania, ani udzielać im wyjaśnień.

Wykonywanie uprawnień mężów zaufania nie może utrudniać pracy komisji, zakłócać powagi głosowania ani naruszać jego tajności.

Przewodniczący komisji może wydawać polecenia o charakterze porządkowym w przypadku, gdy działania mężów zaufania wykraczają poza ich uprawnienia, utrudniają pracę komisji, zakłócają powagę głosowania lub naruszają jego tajność. Fakt ten należy odnotować w punkcie 18 protokołu głosowania w obwodzie.

Przewodniczący komisji informuje mężów zaufania o przysługujących im prawach i wskazuje im miejsce w lokalu wyborczym, z którego będą mogli obserwować przebieg głosowania.

Mężami zaufania nie mogą być członkowie Miejskiej lub Obwodowych komisji do spraw referendum (art. 153 § 1 Kodeksu wyborczego). Funkcji męża zaufania nie może również pełnić inicjator referendum (radni) oraz odwoływany organ (burmistrz).

22. Dziennikarze

W czasie głosowania w lokalu Miejskiej i obwodowej komisji mogą przebywać dziennikarze prasy, radia i telewizji posiadający ważne legitymacje dziennikarskie.

Dziennikarze są zobowiązani zgłosić swoją obecność Przewodniczącemu komisji oraz stosować się do jego zarządzeń. Dziennikarze nie mogą przeprowadzać wywiadów w lokalu, w którym odbywa się głosowanie, ani nie wolno im przebywać w tym lokalu przed rozpoczęciem i po zakończeniu głosowania.

IV. ZADANIA OBWODOWYCH KOMISJI PO ZAKOŃCZENIU GŁOSOWANIA

23. Zakończenie głosowania następuje o godz. 21⁰⁰.

Komisja zamyka lokal; osobom przybyłym do lokalu przed tą godziną należy umożliwić oddanie głosu. Po opuszczeniu lokalu przez ostatniego głosującego komisja zabezpiecza wlot urny.

W lokalu po zakończeniu głosowania mogą przebywać oprócz członków komisji wyłącznie mężowie zaufania. Mężowie zaufania nie mogą uczestniczyć w liczeniu głosów ani pomagać członkom komisji w wykonywaniu ich zadań.

Komisja w pełnym składzie przystępuje do ustalenia wyników głosowania i sporządzenia protokołu głosowania w obwodzie.

24. Liczby w protokole głosowania w obwodzie wpisuje się w następujący sposób:

liczby jednocyfrowe wpisuje się w ostatniej kratce z prawej strony, liczby dwucyfrowe - w dwóch ostatnich kratkach z prawej strony, liczby trzycyfrowe - w trzech ostatnich kratkach z prawej strony itd., czyli tak, aby ostatnia cyfra wpisywanej liczby wypadła w ostatniej kratce z prawej strony. Jeżeli ustalona przez komisję liczba wynosi zero, w ostatniej kratce z prawej strony należy wpisać cyfrę „0”.

25. W pierwszej kolejności komisja dokonuje rozliczenia kart do głosowania i przelicza niewykorzystane karty do głosowania.

Ustalona przez komisję liczbę niewykorzystanych kart wpisuje się w punkcie 5 protokołu głosowania w obwodzie.

Po przeliczeniu karty niewykorzystane należy zapakować w pakiet, opieczętować go i opisać „Karty do głosowania niewykorzystane”.

26. **Komisja ustala liczbę osób uprawnionych do udziału w referendum**, tj. umieszczonych w spisie osób uprawnionych, łącznie z osobami dopisanymi przez komisję w trakcie głosowania. Liczba osób uprawnionych do głosowania w referendum stanowi sumę osób ujętych w części A (obywatele polscy) i części B (obywatele państw Unii Europejskiej niebędący obywatelami polskimi) spisu osób uprawnionych do głosowania. Liczbę tę wpisuje się w punkcie 1 protokołu głosowania w obwodzie. Suma liczb wpisanych w punkcie 1a i 1b protokołu głosowania w obwodzie musi być równa liczbie wpisanej w punkcie 1 protokołu.
27. **W dalszej kolejności Obwodowe Komisje do Spraw Referendum**, wyznaczone do wykonywania między innymi czynności związanych z głosowaniem korespondencyjnym, ustalają liczbę wyborców, którym wysłano pakiety referendalne. Liczbę tę ustala się na podstawie liczby adnotacji w spisie zawierających informacje o wysłaniu pakietu referendalnego do osoby uprawnionej. Wynik ustaleń wpisuje się w punkcie 6 protokołu głosowania w obwodzie.

Pozostałe Obwodowe Komisje do spraw Referendum wpisują w punkcie 6 protokołu cyfrę „0”.

28. **Komisja ustala liczbę osób, którym wydano karty do głosowania.** Ustalenia tego dokonuje się na podstawie liczby podpisów potwierdzających otrzymanie karty do głosowania (łącznie z adnotacjami „odmowa podpisu” zastępującymi podpisy). Liczbę osób, którym wydano karty do głosowania w referendum, wpisuje się w punkcie 3 protokołu głosowania w obwodzie. Liczba ta nie może być większa od liczby osób uprawnionych do głosowania (punkt 1 protokołu). W punkcie 3a protokołu głosowania wpisuje się osoby z części A spisu osób uprawnionych do głosowania, którym wydano karty do głosowania, a w punkcie 3b protokołu głosowania osoby z części B spisu osób uprawnionych do głosowania. Suma liczb wpisanych w punkcie 3a i 3b protokołu głosowania w obwodzie musi być równa liczbie wpisanej w punkcie 3 protokołu.

29. **Następnie komisja ustala liczbę osób uprawnionych głosujących przez pełnomocnika.** Ustalenia tego dokonuje się na podstawie liczby podpisów pełnomocników głosujących w imieniu osób niepełnosprawnych ujętych w spisie, znajdujących się obok dopisku „pełnomocnik” w rubryce spisu „Uwagi”. Uzyskaną liczbę komisja porównuje z liczbą otrzymanych aktów pełnomocnictwa, z pominięciem aktów pełnomocnictwa, które komisja otrzymała od osób, których pełnomocnictwo wygasło lub zostało cofnięte. Liczby te powinny być równe. Jeżeli zachodzi rozbieżność pomiędzy tymi liczbami, komisja dokonuje ponownego przeliczenia. Liczbę wyborców głosujących przez pełnomocnika wpisuje się w punkcie 4 protokołu głosowania w obwodzie.

Komisje, u których nie wystąpiły przypadki głosowania przez pełnomocnika w tym punkcie protokołów głosowania wpisują cyfrę „0”.

30. Komisja sprawdza, czy pieczęcie na urnie oraz na wlocie do urny pozostały nienaruszone, po czym otwiera urnę i wyjmuje z niej karty do głosowania.

Zaleca się zachowanie staranności przy wyjmowaniu kart z urny, aby karty do głosowania nie zostały uszkodzone.

- 1) Komisje wyznaczone między innymi do głosowania korespondencyjnego, po otwarciu urny i wyjęciu z niej kart, w pierwszej kolejności wyjmują ze znajdujących się w urnie kopert na kartę do głosowania, karty do głosowania i ustala ich liczbę wpisując ją w punkcie 8a protokołu.

Liczba ta powinna odpowiadać liczbie adnotacji w rubryce spisu „Uwagi”, że osoba uprawniona do udziału w referendum głosowała korespondencyjnie.

Różnica jest możliwa jedynie, gdy koperta na kartę do głosowania była pusta. Sytuację tę komisja winna opisać w punkcie 19 („Inne uwagi”) protokołu głosowania w obwodzie. Koperty na karty do głosowania, z których wyjęto karty komisja pakuje w pakiet, opisuje go i odkłada.

- 2) **Pozostałe komisje w pkt 8a każdego rodzaju protokołu wpisują cyfrę „0”.**

- 3) Następnie komisja przelicza pozostałe karty wyjęte z urny.

Komisja przegląda wszystkie karty, a następnie wydziela z nich karty całkowicie przedarte na dwie lub więcej części, których nie bierze się pod uwagę przy obliczeniach (art. 58 ust. 3 ustawy o referendum).

Karty takie należy zapakować w pakiet, opieczetować go i opisać.

Ustaloną liczbę kart wyjętych z urny komisja wpisuje w punkcie 8 każdego rodzaju protokołu głosowania. W liczbie tej należy uwzględnić liczbę wpisaną w pkt 8a protokołu.

31. Komisja wydziela i liczy karty nieważne, tj. inne niż ustalone urzędowo lub nieopatrzone pieczęcią komisji obwodowej (art. 58 ust 1 ustawy o referendum).

Ustaloną liczbę kart nieważnych wpisuje się w punkcie 9 protokołu głosowania. Karty nieważne należy zapakować w pakiet, opieczetować go i opisać „Karty do głosowania nieważne. W pkt 15 należy wpisać przypuszczalną przyczynę wystąpienia kart nieważnych.

33. Pozostałe karty są kartami ważnymi i na ich podstawie ustala się wyniki głosowania - dla każdego rodzaju głosowania.

Liczbę kart ważnych, czyli liczbę osób, które wzięły udział w referendum, wpisuje się w punkcie 10 protokołu głosowania.

34. Z kart ważnych komisja ustala liczbę głosów nieważnych oraz głosów ważnych.

Ustalając, czy głos na karcie jest ważny, czy nieważny, komisja stosuje poniższe reguły:

- w przypadkach wątpliwych należy przyjmować, że znakiem „x” postawionym w kratce są dwie przecinające się linie, których punkt przecięcia znajduje się w obrębie kratki. Ustalenie, czy znak „x” postawiony jest w kratce, czy poza nią, należy do komisji;
- wszelkie znaki, wykreślenia, przekreślenia, w tym również i znak „x” postawiony przez głosujących poza przeznaczoną na to kratką, traktuje się jako dopiski, które nie wpływają na ważność głosu (art. 58 ust. 2 ustawy o referendum)

- natomiast wszelkie znaki graficzne naniesione w obrębie kratki, w szczególności zamazanie kratki, przekreślenie znaku „x” w kratce itp., powodują nieważność głosu.

1) Głos uznaje się za nieważny, gdy głoszący:

- postawił znak „x” w dwóch kratkach, tj. w kratce obok odpowiedzi „TAK” i w kratce obok odpowiedzi „NIE”
- nie postawił znaku „x” w żadnej kratce tj. ani w kratce obok odpowiedzi „TAK” ani w kratce obok odpowiedzi „NIE”.

Głosy nieważne liczy się i odkłada, a ich liczbę wpisuje do protokołu w punkcie 11. Karty ważne z głosami nieważnymi należy zapakować w pakiet, opieczetować go i opisać „Głosy nieważne”.

2) Głos uznaje się za ważny, gdy głoszący:

- postawił znak „x” w jednej kratce obok odpowiedzi „TAK” lub „NIE”.

Komisja liczy głosy ważne i ich liczbę wpisuje w punkcie 12 protokołu.

35. Komisja ustala na podstawie kart ważnych z głosami ważnymi liczbę głosów na których głoszący:

- postawił znak „x” w kratce obok odpowiedzi „TAK”, liczbę tych głosów należy wpisać w punkcie 12a protokołu głosowania,
- postawił znak „x” w kratce obok odpowiedzi „NIE”, liczbę tych głosów należy wpisać w punkcie 12b protokołu głosowania.

36. Następnie komisja wypełnia wszystkie pozostałe punkty protokołu głosowania w obwodzie.

Do protokołu głosowania w obwodzie mogą wnieść zarzuty mężowie zaufania obecni przy pracach komisji oraz członkowie komisji uczestniczący w jej pracach.

Po sprawdzeniu prawidłowości dokonanych ustaleń wyników głosowania w obwodzie oraz uzgodnieniu zapisów w punktach 13-19 protokołu komisja sporządza dodatkowo jeszcze dwa egzemplarze protokołu (łącznie komisja obowiązana jest sporządzić protokół głosowania w obwodzie w trzech egzemplarzach - art. 59 ust. 1 ustawy o referendum).

Protokół głosowania (w trzech egzemplarzach) podpisują i każdą ze stron parafują wszyscy członkowie komisji obecni przy ich sporządzeniu, także ci, którzy wnieśli do nich zarzuty. Protokół opatruje się pieczęcią komisji.

V. POSTĘPOWANIE Z PROTOKOŁAMI GŁOSOWANIA W OBWODZIE

37. Komisja obwodowa:

- 1) jeden egzemplarz protokołu głosowania w obwodzie wywiesza w miejscu łatwo dostępnym i widocznym dla zainteresowanych.
Wywieszenie protokołu powinno nastąpić niezwłocznie po jego sporządzeniu (art. 59 ust. 5 ustawy o referendum).
- 2) drugi egzemplarz protokołu należy umieścić w kopercie, zakleić, opisać, opieczetować i doręczyć niezwłocznie Miejskiej Komisji do Spraw Referendum (art. 59 ust. 6 ustawy o referendum).
Odbiór przekazanego protokołu Miejska Komisja potwierdza pisemnie.

Przed przekazaniem protokołu Miejskiej Komisji Przewodniczący komisji obwodowej ustala z członkami sposób komunikowania się w razie potrzeby zwołania posiedzenia.

- 3) trzeci egzemplarz protokołu oraz inne dokumenty z głosowania (spis osób uprawnionych do udziału w referendum, pakiety zawierające posegregowane karty do głosowania wykorzystane i karty niewykorzystane, brudnopisy i pozostałą dokumentację komisji) pakuje się w jedną paczkę, którą należy opisać i opieczętować.

Paczkę z dokumentami oraz pieczęć przekazuje się służbom Burmistrza Miasta Chrzanowa za pokwitowaniem. Dokumenty są przechowywane w Urzędzie i stanowią depozyt, który może być udostępniony wyłącznie na żądanie Państwowej Komisji Wyborczej, sądów powszechnych i prokuratury (art. 60 ustawy o referendum).

VI. ZADANIA MIEJSKIEJ KOMISJI DO SPRAW REFERENDUM ZWIĄZANE Z USTALENIEM WYNIKU REFERENDUM GMINNEGO

38. **Przyjmowanie w zapieczętowanej kopercie protokołu głosowania z obwodu i jego sprawdzenie pod względem formalnym i rachunkowym, które winno polegać na ustaleniu:**

- czy na protokole głosowania figuruje pieczęć komisji oraz podpisy i parafy członków komisji obecnych przy jego sporządzeniu;
- czy wszystkie punkty protokołu zostały wypełnione;
- czy sprawdziany rachunkowe umieszczone w protokole głosowania w obwodzie są poprawne rachunkowo,
- czy występujące w protokole rozbieżności rachunkowe zostały prawidłowo i wyczerpująco wyjaśnione przez komisję obwodową,
- czy prawidłowo wypełnione zostały opisowe punkty protokołu głosowania w obwodzie

39. **Zsumowane dane liczbowe wynikające z protokołów głosowania w obwodzie** Miejska Komisja do Spraw Referendum przenosi do formularza „Protokołu ustalenia wyniku referendum gminnego”. Wypełnić należy odpowiednio punkty 1- 13b formularza.

Protokół ustalenia wyniku referendum gminnego jest sporządzany przez członków Miejskiej Komisji do Spraw Referendum.

40. **Ponadto Komisja w protokole wyniku referendum w jego punkcie 14 ustali:**

- liczbę osób uprawnionych do udziału w referendum - punkt 14a (stanowi ją suma liczb wynikających z punktu 1 protokołów głosowania w obwodzie)
- liczbę osób, które wzięły udział w głosowaniu - punkt 14b (stanowi ją suma liczb kart ważnych z punktu 10 protokołów głosowania w obwodzie)
- frekwencję stanowiącą procentowy iloraz liczby z punktu 14b i 14a protokołu,
- liczbę głosów ważnych - punkt 14c (stanowi ją suma liczb wynikających z pkt 12 protokołów głosowania w obwodzie)
- liczbę głosów za odwołaniem organu (pozytywnych „Tak”) - punkt 14e protokołu (stanowi ją suma liczb z punktu 12a protokołów obwodowych komisji).
- formularze protokołu ustalenia wyniku referendum gminnego zostaną uzupełnione w punkcie 14d o dane wynikające z protokołu wyników głosowania i wyników wyborów ponownych Burmistrza Miasta Chrzanowa w dniu 30 listopada 2014 roku, sporządzonego przez Miejską Komisję Wyborczą w Chrzanowie (protokół ten stanowi zasób archiwalny z wyborów bezpośrednich wójtów, burmistrzów

i prezydentów miast przeprowadzonych w 2014 r. i przechowywany jest w biurze Komisarza Wyborczego w Krakowie).

41. W dalszej części protokołu Miejska Komisja do Spraw Referendum stwierdzi na podstawie dokonanych ustaleń:

1) czy referendum jest ważne lub nieważne (punkt 15a protokołu ustalenia wyniku referendum gminnego);

Zgodnie z art. 55 ust. 2 ustawy, referendum jest „ważne w przypadku, gdy udział w nim wzięło nie mniej niż 3/5 liczby osób biorących udział w wyborze” Burmistrza Miasta Chrzanowa w głosowaniu ponownym przeprowadzonym w dniu 30 listopada 2014 r.,

2) czy w przypadku, gdy referendum jest ważne, jego wynik jest rozstrzygający tj. Burmistrz Miasta Chrzanowa został odwołany lub nie został odwołany (punkt 15b protokołu ustalenia wyniku referendum gminnego),

Zgodnie z art. 56 ust. 1 ustawy o referendum, wynik jest rozstrzygający, jeżeli w referendum gminnym za jednym z rozwiązań w sprawie odwołania Burmistrza Miasta Chrzanowa tj. „TAK” lub „NIE” oddano więcej niż połowę ważnych głosów.

W przypadku, gdy referendum jest nieważne pkt. 15b protokołu nie wypełnia się.

42. Mężowie zaufania i członkowie komisji mogą wnieść uwagi z wymienieniem konkretnych zarzutów (punkt 16 i 17 protokołu). Na wszystkie zarzuty komisja ma obowiązek ustosunkowania się na piśmie.

43. Miejska Komisja protokół z ustalenia wyniku referendum sporządza w 4 egzemplarzach. Wszystkie protokoły muszą być podpisane i parafowane przez członków komisji obecnych przy jego sporządzeniu, a także opatrzone pieczęcią okrągłą komisji.

VII. POSTĘPOWANIE Z PROTOKOŁEM USTALENIA WYNIKU REFERENDUM GMINNEGO

44. Niezwłocznie po sporządzeniu protokołów komisja postępuje z nimi w sposób następujący:

- jeden egzemplarz protokołu wywiesza się w siedzibie Komisji do publicznej wiadomości,
- drugi egzemplarz wraz ze wszystkimi protokołami głosowania w obwodzie po zapakowaniu i opieczętowaniu dostarcza Komisarzowi Wyborczemu,
- trzeci egzemplarz w zapieczętowanej kopercie przekazuje się Wojewodzie Małopolskiemu w jego siedzibie, w celu ogłoszenia wyniku referendum w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego (art. 63 ust. 2 i 5 ustawy o referendum),
- czwarty egzemplarz wraz ze wszystkimi dokumentami oraz pieczęcią Miejska Komisja przekazuje za pokwitowaniem służbom Burmistrza. Stanowią one depozyt, który udostępniany jest jedynie na żądanie PKW, sądów lub prokuratury.

45. Komisarz Wyborczy przyjmuje i sprawdza protokoły wyników głosowania w obwodach i protokół ustalenia wyniku referendum gminnego wydając stosowne pokwitowanie.

Komisarz Wyborczy

/-/ Teresa Rak